

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

**МАТЕРІАЛИ
круглого столу (вебінару)**

**«ЗАПОБІГАННЯ ВИНИКНЕННЮ НАДЗВИЧАЙНИХ
СИТУАЦІЙ, РЕАГУВАННЯ ТА ЛІКВІДАЦІЯ ЇХ НАСЛІДКІВ»**

28 лютого 2025 р.
м. Черкаси

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова:

ТОЛОК Ігор Вікторович, ректор Національного університету цивільного захисту України, кандидат педагогічних наук, доцент, лауреат Державної премії України в галузі освіти, Заслужений працівник освіти України.

Заступник голови:

ДОМБРОВСЬКА Світлана Миколаївна, в.о. проректора з наукової роботи, доктор наук з державного управління, професор, Заслужений працівник освіти України

Члени комітету:

ТАРАСОВ Сергій Сергійович, начальник навчально-наукового інституту цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, кандидат наук з державного управління, доцент;

ГУБЕНКО Андрій Олександрович, головний фахівець відділу організації управління інформацією з протимінної діяльності Департаменту заходів протимінної діяльності апарату ДСНС України, кандидат наук з державного управління;

МАКАРОВ Євген Олексійович, заступник начальника кафедри спеціальної підготовки та підводного розмінування навчально-наукового інституту цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, доктор філософії;

МЕЛЕЩЕНКО Руслан Геннадійович, начальник кафедри організації та технічного забезпечення аварійно-рятувальних робіт навчально-наукового інституту цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, доктор технічних наук, професор;

ЗЕМЛЯНСЬКИЙ Олександр Миколайович, начальник кафедри управління у сфері цивільного захисту навчально-наукового інституту цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, кандидат технічних наук, доцент;

ЯЩЕНКО Олександр Анатолійович, заступник начальника кафедри управління у сфері цивільного захисту навчально-наукового інституту цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, кандидат економічних наук, доцент.

Технічний секретар:

СТЕПАНЧУК Сергій Олександрович, старший викладач кафедри спеціальної підготовки та підводного розмінування навчально-наукового інституту цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України

Запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, реагування та ліквідація їх наслідків. Матеріали круглого столу (вебінару). – Черкаси: Національний університет цивільного захисту України, 28 лютого 2025. – 207 с.

Організаційний комітет (редакційна колегія) не несе відповідальності за зміст та стилістику матеріалів, представлених у збірнику.

© Національний університет
цивільного захисту України, 2025

Трегубов Д.Г., к.т.н., доцент, НУЦЗ України

Гапон Ю.К., канд. техн. наук., доцент (ORCID 0000-0002-3304-5657)

Трегубова Ф.Д., студентка (ORCID 0000-0003-2497-7396)

За зберігання речовин у рідкому і газоподібному станах трапляються аварійні викиди. Виникає токсикологічна або вибухопожежна небезпека. Частіше ГДК є на декілька порядків нижчою за нижню межу запалювання. Типовою речовиною, яка за зберігання та використання створює обидва види небезпек, є амоніак [1]: у 2013 р. на «Стиролі» через пошкодження стався виток 600 кг, загинуло 6 осіб; у порту «Південний» розгерметизувався фланець з викидом 200 кг, але хмару осадили; на заводі добрив у США після викиду стався вибух хмари – загинуло 70 осіб, травмовано 500. Аварійні викиди амоніаку трапляється майже кожен рік внаслідок газоподібного стану та широкого використання: у виробництві добрив, вибухівки, як хладоген, у медицині, під час вугілля він утворюється як проміжний продукт у значних кількостях. Є потреба у розрахунку значень небезпечних концентрацій для розуміння рівня заходів і зменшення небезпеки. Але розрахункові методи часто дають значну похибку, у тому числі внаслідок відсутності врахування впливу міжмолекулярної взаємодії.

Амоніак (NH_3) – це неорганічний прозорий легкий газ ($0,771 \text{ кг/м}^3$) з їдким запахом, сльозоточивий, розчинний у воді, запалюється у повітрі за 15–28 %, самоспалахує за $650 \text{ }^\circ\text{C}$, має корозійну дію на деякі метали, є клітинною отрутою IV класу небезпеки з ГДК (мг/м^3): разова – 0,2, середньодобова – 0,04, робочої зони – 20,0 [2, 3], дія до 1 год – 170 мг/м^3 , органолептична – $0,5 \text{ мг/м}^3$ (це нижче ГДК_{р.з.} і витік можна відчувати, але надалі йде звикання), смертельна 0,5 год впливу – 1500 і 1 год – 250. Обсяг зберігання – до 30000 т. Розчинність у воді: в 1 л за $20 \text{ }^\circ\text{C}$ – 700 л, $0 \text{ }^\circ\text{C}$ – 1200 л, $96 \text{ }^\circ\text{C}$ – 13 л. «Аміачна вода» викликає корозію алюмінію, міді та її сплавів, чавуну, сталі, ГДК у воді – 0,5 мг/л.

Вплив NH_3 на організм пов'язаний з водорозчинністю та лужною реакцією розчину: уражає слизові, викликає нежить, кашель, набряк дихальних систем, хімічні опіки, аж до сліпоты, задухи, гіпоксії, серцебиття, судом, болі у шлунку, смерті. Виводиться з організму з утворенням сечовини). Протиотрути не існує. Для захисту застосовують ізолюючі або фільтруючі протигази з коробками КД, костюми хімічного захисту, маски, рукавиці. Транспортують у цистернах, трубопроводом, балонах з жовтою полоскою та чорним написом «АМОНІАК».

Ряд NH_3 - N_2H_4 нагадує алкани, для яких є пульсації властивостей у ряду, що пов'язують з різними кластерами парних-непарних молекул за кількістю атомів «С» [19]. Для аналізу кластерів прийнято, що кластери однакової довжини $n_{\text{Секв}}$ та молярної маси M мають однакову $t_{\text{пл}}$ [19]: $t_{\text{пл}} = 525n_{\text{М}}^{0,12} - 900$, $^\circ\text{C}$, де показник легкості плавлення $n_{\text{М}} = n_{\text{Секв}} M^{0,2}$, що дозволяє визначити довжину кластеру.

Фактором токсичності є водорозчинність речовини: для n -алканів більша в n -бутану і падає на 7 порядків для $n_{\text{С}} = 20$; для спиртів від бутанолу значення

аналогічні [20]. Для ГДК помічено: менша ГДК в більш довгих молекул крім перших гомологів; небезпека н-алканів у 100 разів менша, ніж н-алкенів і спиртів; є пульсаційність ГДК у гомологічному ряду; ізомери алканів мають ГДК у 1000 разів меншу (пентан 100, для ізо-пентан 0,1 мг/м³) [10]. З н-алканів менше води містить азеотроп пентану (1,4 %), з н-спиртів – етанолу (4 %), метанол не утворює азеотроп. За малої розчинності молекула асоціює більше молекул води і кластер є більш масивним. Для пропанолу-1 $n_{\text{Секв}}=4$, гексанол-1 поводить себе за ГДК як $n_{\text{Секв}}=3,5$, що можна пояснити асоціацією середнім карбоном [20]; метанол – гексамер, а етанол тетрамер з $n_{\text{Секв}}=12$, але з меншою М. Зменшення розчинності, вмісту спирту в азеотропі поводять себе аналогічно до зміни ГДК.

Для NH₃ і H₂O М близькі, тоді 25 % розчин – це як 1:3 і молекула NH₃ асоціює 3 молекули H₂O; для 10 % – як 1:9, молекула NH₃ асоціює у 3 площинах по 3 молекули H₂O. За 20 °С в 1 л води (55,5 моль) розчиняється до 700 л NH₃ [11] або 29,2 моль (495,8 г) – це як 1:2 (дігідрат); за 0 °С – до 1200 л NH₃, тобто 53,6 моль (910,7 г) – це як 1:1 (гідрат). Для виходу на $t_{\text{пл}}$ NH₃ за формулою вище працює коефіцієнт кластеризації 14, що забезпечить за розрахунком $t_{\text{пл}}=-78,3$ °С (-77,75 °С за довідником [11]). Стехіометричний коефіцієнт реакції горіння $\beta=0,75$ (за методикою [24]) – це як 4:3 (амоніачний тетрамер з 3 пероксидними містками), нижню КМПП – 1:1 (амоніако-пероксидний димер з $\beta=1$, що за розрахунком дає 17,36 %, а за дослідом – 15 % [11]), верхню – 2:1 (аміачний димер з 1 пероксидним містком $\beta=0,5$, за розрахунком – 29,59 %, за дослідом – 28 %). Якщо для водного кластеру NH₃ теж прийняти тетрамер як 4:3, то за методикою [20] його $n_{\text{Секв}}=7$, кількість асоційованих молекул H₂O – 15, розрахунок дає 452,3 г/л, що близько до дослідного значення за 20 °С – 495,8 г/л. Тобто, кластерна модель дозволяє описувати небезпеки речовин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ковальов О.С., Трегубов Д.Г. Аналіз стану хімічної безпеки на Україні у світі аварій на підприємствах з обертанням амоніаку. Науковий вісник будівництва. 2013. №74. С. 390–394. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/2708>
2. Державні медико-санітарні нормативи. ГДК хімічних і біологічних речовин в атмосферному повітрі населених місць [Чинний з 2024-06-19]. К.: МОЗ, 2024. 120с.
3. Quickly find chemical information from authoritative sources. Pubchem, U.S. National Library of Medicine. URL: <https://pubchem.ncbi.nlm.nih.gov/>.
4. Трегубов Д.Г., Трегубова Ф.Д. Дослідження впливу надмолекулярної будови на параметри пожежної небезпеки вуглеводнів. Надзвичайні ситуації: попередження та ліквідація. 2024. Т.8(2). С. 133–146.
5. Tregubov D. et al. Nonlinearities correlation of n-alkanes and n-alcohols physicochemical properties. Проблеми надзвичайних ситуацій. 2024. №1(39). С. 4–24.

ЗМІСТ

Тематичний напрямок 1

«ЗАПОБІГАННЯ ВИНИКНЕННЮ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ»

Тютюнник В.В., Тютюнник О.О., Усачов Д.В. Акустичний моніторинг джерел надзвичайних ситуацій пов'язаних із застосуванням вогнепальної зброї	4
Трегубов Д.Г., Гапон Ю.К., Трегубова Ф.Д. Зв'язок небезпек амоніаку з надмолекулярною будовою	6
Буц Ю.В., Крайнюк О.В., Барбашин В.В. Небезпека пожеж в екосистемах харківщини в умовах військових дій	8
Гарбуз С.В., Карпова Д.І. Пожежна та техногенна небезпека резервуарів зберігання нафтопродуктів у військовій час	10
Лаврик Р.С., Тригуб В.В. Система прогнозування часу евакуації людей з громадських будівель	12
Лобойченко В.М., Бондаренко А.Ю. Сучасні технології та матеріали в попередженні надзвичайних ситуацій, пов'язаних з пожежами	14
Михайлюк-Філімонова Є.В., Тригуб В.В. Проблеми пожежної безпеки пацієнтів у будівлях лікувальних закладів	16
Гарбуз С.В. Карпова Д.І., Басманов О.Є. Реагування на надзвичайні ситуації на об'єктах зберігання нафтопродуктів	18
Климась Р.В., Середа Д.В., Несенюк Л.П. Про стан із пожежами в Україні у 2024 році	20
Рудинець М.В., Федорчук-Мороз В.І. Застосування віртуальної та доповненої реальності при підготовці населення для запобігання надзвичайним ситуаціям	23
Савченко О.В., Гарбуз С.В. Проблеми створення та функціонування фонду захисних споруд цивільного захисту як елементу «безпечного освітнього середовища»	25
Бойчук Ю.Д., Мірошніченко О.М. Роль психологічної підготовки науково-педагогічних працівників ЗВО до запобігання надзвичайних ситуацій в умовах воєнного стану	27
Неменуца С.М., Лисюк В.М. Навчання з питань пожежної безпеки на елеваторі як один з чинників запобігання надзвичайним ситуаціям	30
Старусева В.В., Громко Є.А. Гігієнічні аспекти запобігання пожежам у медичних установах	32
Фещук Ю.Л. Щодо впровадження європейської пожежної класифікації в Україні	34

Тематичний напрямок 2

«РЕАГУВАННЯ НА НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ ТА ЛІКВІДАЦІЯ ЇХ НАСЛІДКІВ»

Коломієць В.С. Локалізація пожеж електромобілів за допомогою протипожежних ковдр	36
Дубінін Д.П. Математичне моделювання процесу подрібнення води у стволі установки пожежогасіння	38
Харченко Д.О. Автоматизований аналіз відео для моніторингу евакуаційних шляхів	40
Ragimov Sergey DEVELOPMENT THROWER SOIL STRUCTURE USED WITH A TRACTOR	42
Коханенко В.Б. Зниження вірогідності відмов пожежних автоцистерн при виконанні дій за призначенням	44
Салей І.Г., Дубінін Д.П. Особливості використання ручних пожежних стволів в умовах ведення бойових дій	46
Думнич В.В. Аналіз ефективності застосування систем газового пожежогасіння у	48